

УДК 338.439.5

О. І. Котикова,

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

А. Р. Новицький,

магістрант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

В. О. Базенко,

магістрант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

МІСЦЕ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

O. Kotykova,

doctor of economics, professor, head of the department of business economics,

Mykolayiv natsional agrarian university, Mykolaiv

A. Novytskyi,

Master, Mykolayiv State Agrarian University, Mykolaiv

V. Bazenko,

Master, Mykolayiv State Agrarian University, Mykolaiv

PLACE OF THE VOZNESENSKOHO DISTRICT UNDER THE INDICATORS OF DEVELOPMENT OF THE MINE PLANNING IN THE MYKOLAIV REGION

У статті проведено оцінку сучасного стану зерновиробництва Вознесенського району Миколаївської області. Аналіз здійснено в контексті визначення місця району в загальних показниках розвитку галузі в регіоні. Проаналізовано динаміку (за 2010—2016 роки) та встановлено тенденції зміни таких показників: посівні площі та виробництво зернових культур у сільськогосподарських підприємствах району та області; урожайність зернових культур за видами у сільськогосподарських підприємствах району та області; собівартість виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах району та області; ефективність виробництва зернових та зернобобових культур за видами в сільськогосподарських підприємствах району та області. В результаті дослідження визначено рейтинг Вознесенського району за основними показниками розвитку галузі у загальних показниках розвитку зерновиробництва Миколаївської області, що дозволяє встановити рівень конкурентоспроможності галузі у формуванні програми розвитку сільського господарства та продовольчих балансів регіону.

The article assesses the current state of grain production in the Voznesensky district of Mykolayiv district. The analysis is carried out in the context of determining the location of the district in the overall indicators of the industry's development in the region. The dynamics (for 2010—2016) and dynamics of such indicators are analyzed: crop areas and production of grain crops in agricultural enterprises of the region and region; Yield of grain crops by species in agricultural enterprises of the region and region; The cost of production of grain crops in agricultural enterprises of the region and region; Efficiency of production of grain and leguminous crops by types in agricultural enterprises of the region and region. As a result of the research, the rating of Voznesensky region was determined by the main indicators of the industry development in the general indicators of development of grain production in the Mykolaiv region, which allows determining the level of competitiveness of the industry in the formation of the program of agricultural development and the formation of food balances in the region.

Ключові слова: зернова галузь, види продукції, посівна площа, валовий збір, урожайність, собівартість, сільськогосподарські підприємства, рейтинг.

Key words: grain industry, types of products, sown area, gross crop, yield, prime cost, agricultural enterprises, rating.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема збільшення обсягів і підвищення стабільності виробництва зерна і хлібопродуктів є однією з ключових у національній аграрній політиці. Вирішення цієї проблеми має чітко виражений регіональний характер, що обумовлено зростаючою відповідальністю регіонів за забезпечення населення продуктами харчування [1].

На сьогодні є необхідність проведення наукових досліджень, спрямованих на вивчення питань

регіональних особливостей ефективності виробництва у продовольчому підкомплексі, формування ринку зернопродукції, раціонального розвитку окремих галузей сільського господарства [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розвитку зернового господарства приділяється значна увага як з боку держави, так і з боку окремих учених. Вивченню цього пи-

Таблиця 1. Посівні площі та виробництво зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
<i>Миколаївська область</i>							
Площа посіву, га	613695	607329	510570	594211	564078	594375	547063
Валовий збір, т	1408929	1636389	751239	1785147	1797869	1892804	1888286
Урожайність, ц з 1 га	23,0	26,9	14,7	30,0	31,9	31,8	34,5
<i>Вознесенський район</i>							
Площа посіву, га	29671	28987	24851	30520	29060	31515	32017
Валовий збір, т	72023	83716	27585	106998	95360	104247	129265
Урожайність, ц з 1 га	24,3	28,9	11,1	35,1	32,8	33,1	40,4
<i>Вознесенський район по відношенню до області, %</i>							
Площа посіву	4,8	4,8	4,9	5,1	5,2	5,3	5,9
Валовий збір	5,1	5,1	3,7	6,0	5,3	5,5	6,8
Урожайність	105,7	107,2	75,4	116,7	103,0	103,9	117,0

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

танню присвячені дослідження вчених аграрників, серед яких фундаментальними є дослідження В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, В.А. Волинця, М.Г. Лобаса, П.Т. Саблука, А.М. Худолій, О.М. Шпичака та інших. Науковцями розроблені теоретичні та практичні аспекти підвищення ефективності зернового виробництва в країні, ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, формування і розвитку ринку. Проте питання ефективного розвитку зернового господарства на рівні регіону вимагають подальшого наукового обґрунтування і практичного використання.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Оцінка сучасного стану зерновиробництва Вознесенського району Миколаївського району в контексті визначення місця району в загальних показниках розвитку галузі в регіоні, що дозволить встановити рівень конкурентоспроможності галузі при формуванні програ-

ми розвитку сільського господарства та продовольчих балансів регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Формування зернового ринку України базується на діяльності ринків на рівні регіонів. Регіональні умови відіграють важливу роль, мають значний вплив на показники зернового виробництва. Нами визначено особливості організації та функціонування ринку зерна на регіональному рівні за основними показниками розвитку галузі.

Питома вага обсягу виробництва зернових культур сільськогосподарськими підприємствами Вознесенського району у загальному обсязі виробництва Миколаївської області складає від 3,7% (2012 р.) до 6,8% (2016 р.) (табл. 1), при цьому питома вага посівів знаходиться в межах від 4,8% (2010—2011 рр.) до 5,9% (2016 р.). За рівнем врожайності сільськогосподарські підприємства

Таблиця 2. Посівні площі та виробництво зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області

Район	Площа посіву (в середньому за 2012-2016 роки)			Валовий збір (в середньому за 2012-2016 роки)		
	га	% до загальної суми по області	місце рейтингу	т	% до загальної суми по області	місце рейтингу
Арбузинський	35616,4	6,3	4	130285,6	8,0	2
Баштанський	37173,4	6,6	3	82012,2	5,1	15
Березанський	38461,6	6,8	2	85410,8	5,3	8
Березнегуватський	31066,8	5,5	10	63534,2	3,9	6
Братський	22077,2	3,9	15	64839,6	4,0	19
Веселинівський	33931,2	6,0	5	94671,2	5,8	14
Вітовський	31537,0	5,6	8	83519,0	5,1	7
Вознесенський	29592,6	5,3	12	92691,0	5,7	16
Врадівський	18418,2	3,3	16	68228,2	4,2	12
Доманівський	32404,2	5,8	7	94430,0	5,8	9
Сланецький	17155,2	3,1	19	52516,6	3,2	3
Казанківський	23672,0	4,2	14	61073,4	3,8	10
Кривоозерський	28528,4	5,1	13	104307,6	6,4	4
Миколаївський	31242,0	5,6	9	83016,4	5,1	13
Новобузький	17734,2	3,2	18	36987,2	2,3	1
Новоодеський	30815,2	5,5	11	70332,2	4,3	17
Очаківський	17863,6	3,2	17	49913,8	3,1	18
Первомайський	51833,4	9,2	1	197640,6	12,2	11
Снігурівський	32812,8	5,8	6	107341,8	6,6	5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Вознесенського району перевищують значення Миколаївської області за винятком 2012 року.

Як свідчать дані таблиці 2, у рейтингу районів Миколаївської області за 2012—2016 роки Вознесенський район за площею посіву зернових посідає 12, а за обсягами валових зборів — 16 місце, що свідчить про гірше, порівняно з іншими районами ведення зернової галузі.

Найгірші показники (різниця між рейтингом по площі посіву та валовим збором) отримано в Баштанському, Первомайському та Веселинівському районах, а найкращі — Новобузькому та Єланецькому в районах (рис. 1).

Як свідчать дані таблиці 3 у рейтингу районів Миколаївської області за 2012—2016 роки Вознесенський район за урожайністю зернових посідає 6 місце, що на 6 одиниць вище від місця по площі посіву та на 10 одиниць вище від місця по валових зборах.

При цьому порівняно з 2012 роком урожайність зернових культур в усіх районах області зростає: найбільше у Вознесенському, Березнегуватському та Миколаївському районах, а найменше — у Первомайському та Єланецькому районах.

Таблиця 3. Урожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області

Район	2012 р.	2016 р.	2016 р. у % до 2012 р.	В середньому за 2012-2016 роки		
				ц з 1 га	% до найвищого показника	місце рейтингу
Арбузинський	22,5	41,0	182,2	36,6	96,1	3
Баштанський	11,4	26,2	229,8	22,1	58,0	17
Березанський	12,9	27,4	212,4	22,2	58,3	16
Березнегуватський	8,6	25,5	296,5	20,5	53,8	19
Братський	17,0	38,6	227,1	29,4	77,2	8
Веселинівський	13,6	38,4	282,4	27,9	73,2	10
Вітовський	13,8	32,1	232,6	26,5	69,6	13
Вознесенський	12,9	40,4	313,2	31,3	82,2	6
Врадіївський	21,8	45,6	209,2	37,0	97,1	2
Доманівський	16,7	35,6	213,2	29,1	76,4	9
Єланецький	20,1	32,2	160,2	30,6	80,3	7
Казанківський	11,4	29,2	256,1	25,8	67,7	14
Кривоозерський	24,1	44,5	184,6	36,6	96,1	4
Миколаївський	12,1	34,6	286,0	26,6	69,8	12
Новобузький	12,6	23,0	182,5	20,9	54,9	18
Новоодеський	10,0	26,6	266,0	22,8	59,8	15
Очаківський	17,9	32,8	183,2	27,9	73,2	11
Первомайський	26,2	41,4	158,0	38,1	100,0	1
Снігурівський	14,8	36,5	246,6	32,7	85,8	5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

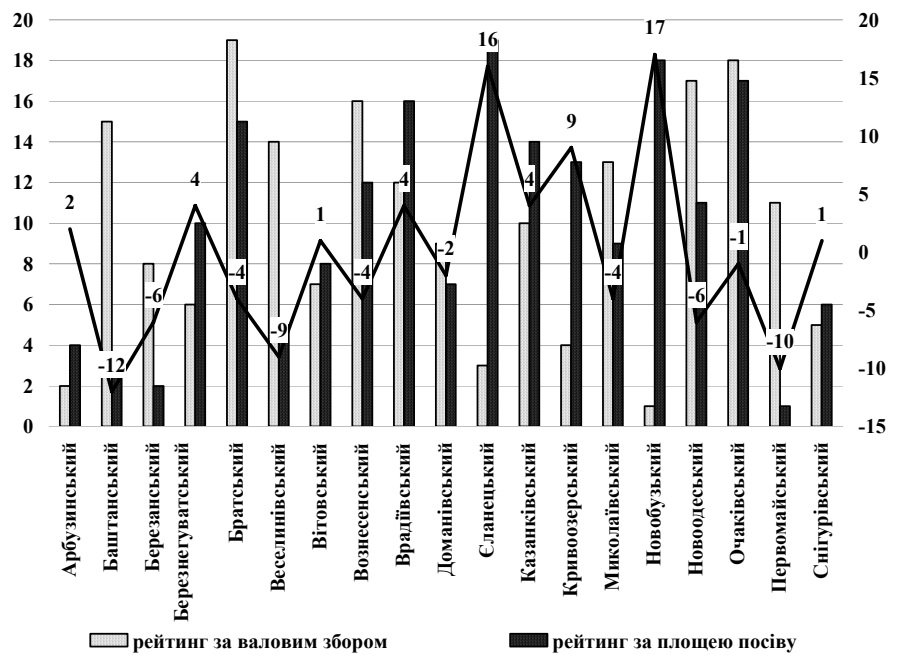

Рис. 1. Рейтинг районів Миколаївської області за площею посіву та валовим збором зернових культур в середньому за 2012—2016 роки

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Найбільше коливання за рівнем врожайності встановлено між значенням Первомайського (100,0 %) та Березнегуватського (53,8 %) районів — 46,2 %.

Найгірші показники (різниця між рейтингом по площі посіву та валовим збором) отримано в Баштанському та Березанському районах, а найкращі — у Владіївському та Єланецькому в районах (рис. 2).

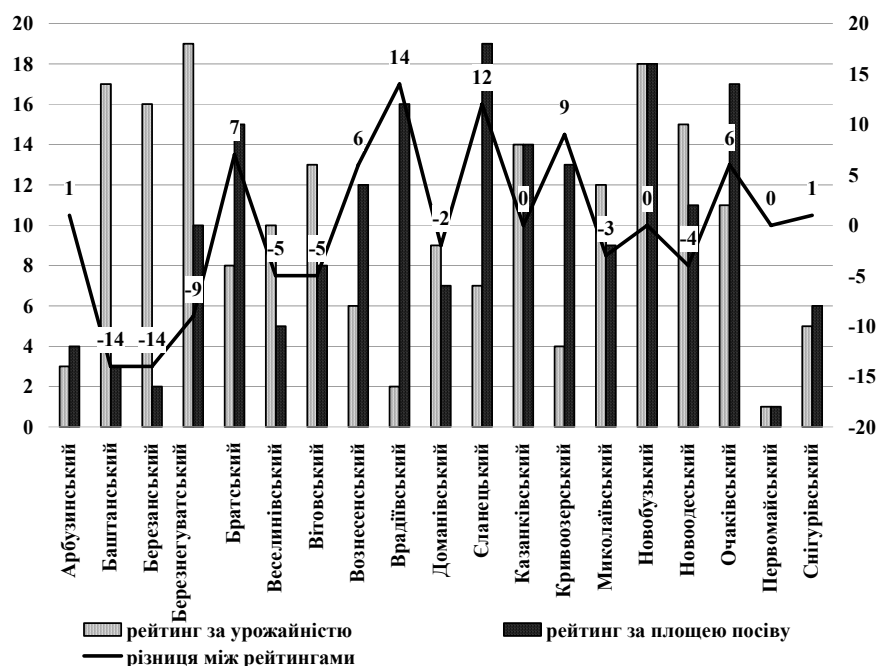

Рис. 2. Рейтинг районів Миколаївської області за площею посіву та валовим збором зернових культур в середньому за 2012–2016 роки

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Динаміка собівартості виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району має тенденцію до зростання за винятком 2013 року, а по відношенню до даних Миколаївської області має вищі показники, за винятком 2010 року (табл. 4).

Ефективність виробництва зернових та зернобобових культур у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району

порівняно з даними по Миколаївській області вища за урожайністю, але нижча за показником прибутковості та рівня рентабельності галузі (табл. 5).

Такою ж є ефективність виробництва пшениці: у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району порівняно з даними по Миколаївській області вона вища за урожайністю, але нижча за показником прибутковості та рівня рентабельності галузі (табл. 6).

Це пояснюється тим, що посівні площі пшениці займають значну питому вагу в структурі посівів зернових культур, а відтак — показники, отримані при виробництві та реалізації пшениці мають значний вплив на показники по виробництву та реалізації зернової галузі в цілому.

Ефективність виробництва ячменю у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району порівняно з даними по Миколаївській області вища за урожайністю та, на відміну від даних по галузі в цілому, за показником прибутковості з 1 га, але нижча за показником рівня рентабельності галузі (табл. 7).

На відміну від інших культур групи зернових ефективність виробництва кукурудзи на зерно

Таблиця 4. Динаміка собівартості виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району, грн. за 1 ц

Показник	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Миколаївська область	26,70	38,45	83,32	93,54	145,98	108,88	152,73	224,00
темп росту, %	...	144,0	216,7	112,3	156,1	74,6	140,3	146,7
Вознесенський район	27,66	41,44	82,37	104,31	148,53	130,97	155,72	260,84
темп росту, %	...	149,8	198,8	126,6	142,4	88,2	118,9	167,5
Район по відношенню до області, %	103,6	107,8	98,9	111,5	101,7	120,3	102,0	116,4

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Таблиця 5. Ефективність виробництва зернових та зернобобових культур у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району та Миколаївській області

Показник	Вознесенський район	Миколаївська область	Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області
Урожайність, ц з 1 га	33,5	32,1	104,4
Повна собівартість реалізованої продукції, грн.	260,84	224,00	116,4
Ціна реалізації 1 ц, грн.	300,48	299,14	100,4
Прибуток у розрахунку на:			
- 1 ц	39,64	75,14	52,8
- 1 га	1327,94	2411,99	55,1
Рівень рентабельності, %	15,2	33,5	-18,3

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Таблиця 6. Ефективність виробництва пшениці у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району та Миколаївській області

Показник	Вознесенський район	Миколаївська область	Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області
Урожайність, ц з 1 га	37,7	35,5	106,2
Повна собівартість реалізованої продукції, грн.	282,94	223,53	126,6
Ціна реалізації 1 ц, грн.	311,61	303,79	102,6
Прибуток у розрахунку на:			
- 1 ц	28,67	80,26	35,7
- 1 га	1080,86	2849,23	37,9
Рівень рентабельності, %	10,1	35,9	-25,8

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Таблиця 7. Ефективність виробництва ячменю у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району та Миколаївській області

Показник	Вознесенський район	Миколаївська область	Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області
Урожайність, ц з 1 га	29,7	28	106,1
Повна собівартість реалізованої продукції, грн.	205,6	207,34	99,2
Ціна реалізації 1 ц, грн.	273,34	277,85	98,4
Прибуток у розрахунку на:			
- 1 ц	67,74	70,51	96,1
- 1 га	2011,88	1974,28	101,9
Рівень рентабельності, %	32,9	34,0	-1,1

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Таблиця 8. Ефективність виробництва кукурудза на зерно у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району та Миколаївській області

Показник	Вознесенський район	Миколаївська область	Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області
Урожайність, ц з 1 га	28,9	33,0	87,6
Повна собівартість реалізованої продукції, грн.	173,80	229,18	75,8
Ціна реалізації 1 ц, грн.	254,43	297,58	85,5
Прибуток у розрахунку на:			
- 1 ц	80,63	68,40	117,9
- 1 га	2330,21	2257,20	103,2
Рівень рентабельності, %	46,4	29,8	16,5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району порівняно з даними по Миколаївській області за врожайністю культури нижча, а за показником прибутковості та рівня рентабельності галузі вища (табл. 8).

Такий ефект отримано завдяки значно меншому рівню собівартості культури в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району порівняно з даними по Миколаївській області.

З точки зору забезпечення продовольчої безпеки важливим є забезпечення балансу виробництва продукції. Зважаючи на те, що зернові культури є стратегічною продукцією дослідження балансу виробництва та використання зернових є важливим індикатором рівня виробництва продукції в районі.

За даними таблиці 9 найбільшу частку у загальній сумі наявних зернових на початок року

Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області мав по ячменю та вівсу (відповідно 3,4 та 3,0 %), у статті "надходження" — по пшениці та ячменю, а у статті "витрати" — по пшениці та ячменю (табл. 9).

Таким чином, частка району в області по споживанню перевищила питому вагу району в області по надходженню по зерновим на 0,2 в.п., у тому числі по пшениці — на 0,3, по кукурудзі на зерно — на 0,1, по ячменю — на 0,1 в.п. і лише по вівсу частка надходження вища на 0,2 в.п.

Неможна недооцінювати значимість формування балансу зернових та зернобобових з точки зору забезпечення рівня продовольчої безпеки: за дослідженнями Бабица М.М. [3] Україна посідає останні місця в світі саме за індикаторами мінливості показника виробництва продовольства на душу населення, мінливості показника постачання продовольчих

Таблиця 9 Баланс зернових та зернобобових в Вознесенському районі у 2015 році, ц

Культура	Навнність на початок року	Надходження		всього	всього	Витрати					інші витрати	Навнність на кінець року
		у т. ч.: куплено та інші надходження	всього			на годівлю худоби та птиці	на насіння	у тому числі:		втрати при зберіганні		
								передано в переробку	інші			
<i>Миколаївська область</i>												
Зернові	11523560	43860290	26526924	42475553	40277126	399030	1001370	311155	32893	453979	12908297	
Пшениця	4630890	20913711	10887031	20362340	19269722	161544	638389	108147	16394	168144	5182261	
Кукурудза на зерно	5322695	14536346	11595800	13406093	13039695	96381	28938	137916	9511	93652	6452948	
Ячмінь	1053923	7498346	3665467	7552513	7019708	120852	299527	51125	6063	55238	999756	
Овес	11279	17356	8563	20261	10380	5073	1373	2482	6	947	8374	
<i>Вознесенський район</i>												
Зернові	152407	1349861	37641	1406432	1302392	4202	91448	-	161	8229	95836	
Пшениця	94924	983510	22303	1025766	954922	1285	69166	-	76	317	52668	
Кукурудза на зерно	21217	54354	6454	64050	59296	581	765	-	21	3387	11521	
Ячмінь	33893	310052	8884	314715	286956	2138	21341	-	26	4254	31230	
Овес	335	434	-	462	138	198	126	-	-	-	307	
<i>Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області, %</i>												
Зернові	1,3	3,1	0,1	3,3	3,2	1,1	9,1	0,0	0,5	1,8	0,7	
Пшениця	2,0	4,7	0,2	5,0	5,0	0,8	10,8	0,0	0,5	0,2	1,0	
Кукурудза на зерно	0,4	0,4	0,1	0,5	0,5	0,6	2,6	0,0	0,2	3,6	0,2	
Ячмінь	3,4	4,1	0,2	4,2	4,1	1,8	7,1	0,0	0,4	7,7	3,1	
Овес	3,0	2,5	0,0	2,3	1,3	3,9	9,2	0,0	0,0	0,0	3,7	

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

запасів на душу населення, мінливість показника виробництва продовольчих запасів на душу населення.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження місця району за показниками розвитку галузі в області показало таке:

1) питома вага обсягу виробництва зернових культур сільськогосподарськими підприємствами Вознесенського району у загальному обсязі виробництва Миколаївської області складає від 3,7% (2012 р.) до 6,8% (2016 р.), при цьому питома вага посівів знаходиться в межах від 4,8% (2010—2011 рр.) до 5,9% (2016 р.). За рівнем врожайності сільськогосподарські підприємства Вознесенського району перевищують значення Миколаївської області за винятком 2012 року;

2) у рейтингу районів Миколаївської області за 2012—2016 роки Вознесенський район за площею посіву зернових посідає 12, а за обсягами валових зборів — 16 місце, що свідчить про гірше, порівняно з іншими районами ведення зернової галузі; за урожайністю зернових район посідає 6 місце, що на 6 одиниць вище від місця по площі посіву та на 10 одиниць вище від місця по валових зборах;

3) динаміка собівартості виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району має тенденцію до зростання за винятком 2013 року, а по відношенню до даних Миколаївської області має вищі показники, за винятком 2010 року;

4) ефективність виробництва зернових та зернобобових культур у 2015 році в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району порівняно з даними по Миколаївській області вища за урожайністю, але нижча за показником прибутковості та рівня рентабельності галузі;

5) найбільшу частку у загальній сумі наявних зернових на початок року Вознесенський район по відношенню до Миколаївської області мав по ячменю та вівсу (відповідно 3,4 та 3,0 %), у статті "надходження" — по пшениці та ячменю (відповідно 4,7 та 4,1 %), а у статті "витрати" — по пшениці та ячменю (відповідно 5,0 та 4,2 %), таким чином частка району в області по споживанню перевищила питому вагу району в області по надходженню по зерновим на 0,2 в.п., в тому

числі по пшениці — на 0,3, по кукурудзі на зерно — на 0,1, по ячменю — на 0,1 в.п. і лише по вівсу частка надходження вища на 0,2 в.п.

За останні роки зернове господарство регіону характеризується нестабільністю розвитку. Строкатість в обсягах виробництва пояснюється впливом різних як суб'єктивних, так і об'єктивних факторів. Зокрема, сільськогосподарським виробникам слід пам'ятати, що вирішити питання нарощування обсягів виробництва за рахунок збільшення посівних площ (як це спостерігається в Вознесенському районі) об'єктивно неможливо, оскільки гранична межа заміни землею інших ресурсів визначається не тільки спадним ефектом масштабу, а, в першу чергу, просторовою обмеженістю. Разом з тим, необхідно використовувати здатність землі підвищувати родючість ґрунту за умов правильного використання дозволяє отримувати зростаючий ефект без збільшення масштабу виробництва [4].

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності зернового господарства є формування аграрної економіки інноваційного типу. Основними складовими інноваційного розвитку зерновиробництва в регіоні є система сівозмін з обґрунтованим застосуванням системи удобрення полів і підживлення посівів, впровадження сортів інтенсивного типу, прогресивних прийомів обробки ґрунту, інтегрованої системи захисту рослин від хвороб і шкідників, бур'янів тощо [5].

Україна з її найродючішою у світі землею має великий невикористаний потенціал і може виробляти набагато більше сільськогосподарської продукції. Якщо підвищити врожайність зернових культур до середніх показників ЄС, то Україна зможе, при тих самих обсягах посівів, виробити близько 70 млн т зерна [6].

Література:

1. Саковська О.М. Стан і перспективи розвитку регіонального ринку зерна [Електронний ресурс] / О.М. Саковська // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — 2012. — Вип. 81 (2). — С. 291—298. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhrumus_2012_81\(2\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhrumus_2012_81(2)_40)

2. Ткаченко К.В. Регіональні особливості зерновиробництва та перспективи його розвитку [Електронний ресурс] / К.В. Ткаченко // Вісник аграрної науки. — 2014. — № 5. — С. 76—79. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaan_2014_5_19

3. Бабич М.М. Індикатори продовольчої безпеки України у світовому вимірі / М.М. Бабич // Економіка і прогнозування. — 2017. — № 1. — С. 108—127.

4. Котикова О. І. Земля та її потенціал у виробничій функції: особливості та шляхи підвищення ефективності використання / О. І. Котикова // Економіка АПК. — 2006. — № 12. — С. 71—74.

5. Христенко Г.М. Стан зернового господарства регіону і тенденції його розвитку в умовах аграрних трансформацій [Електронний ресурс] / Г.М. Христенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. — 2013. — Вип. 181 (1). — С. 118—125. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_econ_2013_181\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_econ_2013_181(1)_22)

6. Котикова О.І. Тенденції вітчизняного землекористування та закономірності переходу його до моделі стійкого [Електронний ресурс] / О.І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2008. — Вип. 4 (48). — С. 66—70. — Режим доступу: [http://www.mnau.edu.ua/vestnik/visnik_2009-1\(48\).pdf](http://www.mnau.edu.ua/vestnik/visnik_2009-1(48).pdf)

References:

1. Sakovska, O.M. (2012), "Status and prospects of regional grain market development", Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnogo universytetu sadivnytstva, vol. 81 (2), pp. 291—298.

2. Tkachenko, K. V. (2014), "Regional features of grain production and prospects for its development", Visnyk ahrarnoi nauky, vol. 5, pp. 76—79.

3. Babych, M. M. (2017), "Indicators of food security of Ukraine in the world dimension", Ekonomika i prohnozuvannia, vol. 1, pp. 108—127.

4. Kotykhova O. I. (2006), "Land and its potential in the production function: features and ways to improve the efficiency of use", Ekonomika APK, vol. 12, pp. 71—74.

5. Khrystenko, H. M. (2013), "The state of the grain economy of the region and the tendencies of its development in the conditions of agrarian transformations", Naukovyi visnyk Natsionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Ser.: Ekonomika, ahrarnyi menedzhment, biznes, vol. 181 (1), pp. 118—125.

6. Kotykhova, O. I. (2008), "Trends in domestic land use and patterns of transition to a sustainable model", Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia, vol. 4 (48), pp. 66—70.

Стаття надійшла до редакції 14.07.2017 р.